

Bernardin Škunca, **ŠTOVANJE ISUSOVE MUKE NA OTOKU HVARU, Crkva u svijetu, Split 1981.**

Hvala Bogu, ako je tako, da se mnogim stvarima u našoj Crkvi koje smo stoljećima izgrađivali i od njih živjeli — koje smo u naletu jedne mode i želje za suvremenošću pošto-poto napustili, odbacili ili možda prezreli — ponovno vraćamo. Odnosi se to u prvom redu na mnoge izraze pučke pobožnosti. Držimo točnom Škunčinu konstataciju izrečenu u predgovoru njegove najnovije knjige, u stvari nešto promijenjene i dopunjenje doktorske radnje, da »pučka pobožnost posljednjih godina dolazi na površinu kao ponovno nađena vrednota... i da se povjesničari, teolozi, sociolozi i stručnjaci srodnih disciplina sve više slažu u tome da pučka pobožnost ima svoje važno i posve određeno mjesto u religioznom izražavanju čovjeka-vjernika i prilaze joj s pogleda vjerske inkulturacije«. Ova Škunčina knjiga u stvari je povijesni, teološki i liturgijsko-pastoralni pristup izrazima pučke pobožnosti koji se na otoku Hvaru u različitim oblicima već stoljećima manifestiraju. Od tih pobožnosti najspecifičnija je i daleko izvan Hvara poznata procesija nazvana »za Križem« koja u noći Velikog četvrtka na Veliki petak prolazi župama Jelsa, Pitve, Vrisnik, Svirče, Vrbanj i Vrbovska i traje gotovo osam sati. U knjizi su obuhvaćene i sve ostale pobožnosti vezane uz štovanje muke Gospodinove, osobito u korizmi i danima Svetog tjedna. Prvi dio knjige donosi povijesni pregled štovanja Isusove muke, a drugi teološku analizu i liturgijsko-pastoralno vrednovanje hvarskih pasionskih pobožnosti.

Ova knjiga nije tek jedno svjedočanstvo slučajnog sudionika u pobožnostima ili reportaža, kakvih je bilo više i u »Glasu Koncila«, nego mirni, znanstveni pristup i dokumentarno praćenje nastanka, razvoja i sadašnjeg stanja svih tih pobožnosti. Da bi nam pisac dao što jasniji pregled štovanja Isusove muke, u poglavlju o povijesnim okvirima toga štovanja na Hvaru, najprije nam daje zemljopisni i društveno-vjerski položaj Hvara, a onda govori općenito o štovanju Isusove muke u kasnom srednjem vijeku u kojemu su i nastale sve pobožnosti koje su se na Hvaru do sada sačuvale, zatim koliko je na njih utjecao pokret bičevalaca koji se bio razvio i među laicima po svijetu a i po našim stranama. Svoju ulogu u nastanku pobožnosti prema Isusovoj mucij odigrale su i bratovštine, ili su one iz njih možda i nastale. Škunca govori o rađanju i ulozi tih bratovština u zapadnim zemljama i u našim krajevima, bratovštinama koje nisu bile samo religiozna udruženja, odnosno, one su bile prvenstveno to, ali iz toga je proizišla i njihova socijalna uloga. Bratovštine su se u našem priobalnom području zadržale dugo i njihovo je djelovanje bilo vrlo živo osobito na otocima. Na Hvaru su, na primjer, postojale, uz ostale, četiri bratovštine sv. Križa. U trećem poglavlju posebno se govori o procesiji »za Križem«, o povijesnom razvoju, o prvim podacima i novijoj povijesti, o tome kako postoji više mišljenja o postanku procesije, o samom nazivu »za Križem«, zatim se opisuje sam oblik i sadržaj procesije (ispraćaj križonoše, pjevanje Gospina plača i neki drugi sadržaji vezani uz procesiju). Prikaz kompletira opis procesija »za Križem« izvan kruga od šest župa, naime u župi Sv. Nedilja i Bast. U četvrtom poglavlju prvog dijela Škunca govori o nekim drugim pučkim pobožnostima Isusove muke, o pro-

cesijama »po Božjih grebih« u Hvaru i u Starom Gradu, i posebno o teoforičnoj procesiji Velikog petka na kojoj u svim mjestima sudjeljuje gotovo sve stanovništvo mjesta.

U grupu tzv. stacionarno-procesionalnih pobožnosti idu Marački peci (korizmeni peci) i Križni put, a u stacionalne pobožnosti Četrdesetsatno klanjanje Presv. Sakramentu pobožnost u čast sv. Križiću u Hvaru i pobožnost u čast pet rana Iusovih u Starom Gradu. Štovanje muke Isusove na Hvaru ne iscrpljuje se u tim procesijama, za koje se tu i tamo čuje kao da ne bi bile više prikladan oblik pobožnosti i da je takav oblik više odgovarao agrarno-ruralnoj sredini, nego postoje pobožnosti i u okviru liturgije; dosta je spomenuti blagdan sv. Križa i poseban blagdan 6. veljače u Hvaru povezan s malim raspelom koji se od 1510. g. čuva u hvarskoj katedrali pod nazivom sveti Križić. Posebno se govori o pasionskim pobožnostima u okviru korizmene liturgije i liturgije Velikog tjedna, u misi i drugim obredima, kako se očituju kroz sačuvane nam lekcionare, pjesmarice i propovijedi, te još o štovanju Isusove muke u vjerničkoj molitvi pjevanog časoslova. Prije nego prijeđe na teološku analizu i liturgijsko-pastoralno vrednovanje hvarskih pasionskih pobožnosti Škunca će razmotriti temu Kristove muke u pasionskim prikazanjima, najprije kroz pučko-crkveno prikazivanje: »Skazanje slimjenja s križa tila Isusova« i »Muka Spasitelja našega« zatim kroz umjetničko-profano: »Prikazanje slavnoga uskrsnutja Isukrstova« i »Prikazanje kako Isus oslobodi svete oce iz limba«.

Sve te pobožnosti imaju svoju specifičnu teologiju koja se uklapa u opću katoličku teologiju raznih disciplina. Vrlo je zanimljivo u svemu pratiti kako su opisane Isusove fizičke boli i duševne muke; što je zapravo Isusova muka? — svakako djelo otkupljenja iz poslušnosti prema Ocu i iz ljubavi prema čovjeku-grešniku; kako je opisan stav čovjeka-grešnika pred Isusovom mukom (očituje se u oplakivanju grijeha, djelima odricanja i u obraćenju kroz molitveno štovanje Muke). Za naše je vrijeme teološki zanimljivo znati kakvo mjesto u pučkim pobožnostima muke Isusove ima Marija. Ono se očituje kroz viđenje Marije kao supatnice i Marije pod križem kao zagovornice i posrednice. Marijino supatništvo je osobno ali je nama upućen poziv na supatništvo s Marijom misleći na onaj povijesni čas i na supatništvo kroz sva vremena. Tema na poseban način aktualna svakako je prisutnost Uskrsnuća u Muci, odnos između Uskrsnuća i Muke i viđenje Uskrsnuća kao povijesnog čina za čovjeka.

U posljednjem poglavlju Škunca promatra stare pasionske pobožnosti u okviru općega vjerskoga stanja na Hvaru, i to za svako mjesto posebno. Govoreći o procesijama i obredima, osobito Velikog tjedna, zanima ga u kojoj je mjeri tu prisutna vanjska privlačnost a koliko nutarnja doživljenost, koliko je to bio i koliko je danas narodni običaj (folklor) a koliko religiozni doživljaj.

Koliko god se divimo množini i općenitosti oblika pasionskih pobožnosti na Hvaru, daleko smo od stava da bi ih trebalo zapustiti i napustiti, ali i od apriornoga potpunog prihvatanja; treba naglasiti da ih sve treba vrednovati u okviru vazmenog misterija u svjetlu liturgije, jer je liturgija izvor i kriterij pravog vrednovanja koji može ukazati na prednosti i eventualne nedostatke tih pobožnosti, upozoriti koliko su u skladu s pozitivnim odrednicama i u kojem su smjeru potrebne eventualne prilagodbe, u kojoj se mjeri može i treba sačuvati vjernost tradiciji i nacionalnom kulturnom nasljeđu. S mnogo likovnih i tekstovnih priloga, s popisom svih do sada poznatih križonoša te kratkim sažetkom na francuskom jeziku zaključena je ova knjiga koja bi zbog svog sadržaja trebala naći veći broj čitatelja i izvan Hvara, a zbog ozbiljna pristupa i načina obrade trebala bi zainteresirati ne samo naše teologe nego i etnologe, sociologe i ostale stručnjake bliskih disciplina.

Crkva u svijetu iz Splita kao izdavač uvrstila je ovu knjigu dr. Bernardina Škunce, franjevca provincije sv. Jeronima, profesora na splitskoj teologiji, u svoju seriju »Radovi« i time još jednom opravdala povjerenje ozbiljnog, nenametljivog izdavača.

Petar Zdravko Blajić

FRANJEVAČKI OBREDNIK REDOVNIČKOG ZAVJETOVANJA

Ovaj prijevod obrednika, »zajednički hrvatskim franjevačkim obiteljima OFM, OFM Conv, OFM Cap i TOR« izdali su provincijali spomenutih četiriju franjevačkih obitelji hrvatskoga jezičnog područja. Tiskan je u Sarajevu 1981. godine na 68 stranica formata 17 x 24 cm. Knjiga je tvrdo uvezana, dvobojno tiskana na finom kunstdruk papiru.

Sadržaj

Na početku ovog obrednika su donesena **два dokumenta**: prvi je dokumenat Kongregacije za sakramente i bogoštovlje kojim se odobrava prijevod ovog dijela obrednika na hrvatski jezik, a drugi odredba provincijala četiriju franjevačkih obitelji hrvatskoga jezičnog područja kojim određuju da se ovo djelo upotrebljava.

Iza toga dolaze veoma važne **Uvodne napomene** (str. 7-10) svrstane u tri grupe: Narav i značenje franjevačkoga redovničkog zavjetovanja, popratni obredi pojedinih stupnjeva franjevačkoga redovničkog života, misa za obred redovničkog zavjetovanja.

Dio koji sadrži **rubrike i tekstove** za pojedine obrede (str. 13-55) razdijeljen je u pet poglavlja:

1. Odredbe za obred uvođenja u redovnički život;
2. Obred privremenog zavjetovanja u Misi;
3. Obred svečanog zavjetovanja u Misi;
4. Obred obnove zavjeta u Misi;
5. Različiti obrasci za obrede uvođenja i zavjetovanja.

U **Dodatku** su doneseni misni obrasci za dan prvog zavjetovanja, za vječno zavjetovanje, na dan obnove zavjeta i prigodom 25. i 50. obljetnice zavjeta.

Teološko-liturgijska načela

Čitajući ovaj obrednik, osobito uvodne napomene, čovjek lako uočava teološke postavke i liturgijsko-pastoralno usmjerenje koje iz toga proizlazi. U prvom redu, ističe se temeljni čin kojim kršćenik prihvata redovnički stalež, a to je **zavjetovanje**. Ono je po svojoj naravi prikazivanje samoga sebe Bogu (oblatio) i predstavlja jedan od najvećih bogoštovnih čina koje čovjek može Bogu prikazati.

Zavjetovanje je stavljeno u **eklezijalni kontekst**, jer »Crkva... prima zavjete zavjetovanika, svojom javnom molitvom prosi im od Boga pomoć i milost, preporučuje ih Bogu i daje im duhovni blagoslov pridružujući njihovo prikazivanje euharistijskoj žrtvi« (LG 45). Zbog toga je razumljiva odluka da se obred uvođenja u redovnički život na početku novicijata ne smije uklapati u misu, jer to još nije »oblatio« redovničkog zavjetovanja koje se povezuje s prikazivanjem mise.